

KAPACITY SKAUTSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

ANALÝZA — PERSPEKTIVA — VÝZVA

*Jan Šimbera — Prófa, Aleš Bělohradský — Lišák, autoři analýzy
Filip Hlavinka — Mukóki, zpravodaj VRJ pro vzdělávání*

Vydáno v lednu 2021

Skautské vzdělávání se významně podílí na vnitřní kultuře Junáka – českého skauta. Podporuje a zvyšuje kvalitu skautské výchovy v oddílech, inspiruje jednotlivce i týmy, přináší praktické a aktuální informace, otevírá nová přátelství a nové spolupráce. Role skautského vzdělávání je pro nás nenahraditelná. Péče o fungující vzdělávání je společným zájmem celé organizace. ♦ Nyní jsme v situaci, kdy skautské vzdělávání, zejména to, které je spojené se získáváním kvalifikačních stupňů, vyžaduje zvýšenou pozornost a také aktivitu celé organizace.

Skautské vzdělávání představuje rozvinutý systém s širokou nabídkou příležitostí pro získání kvalifikačních stupňů a především pro osobní rozvoj dospívajících a dospělých skautů a skautek. V posledních letech se koná kolem čtyřiceti lesních kurzů a škol ročně a k tomu na sto dvacet nejrůznějších víkendových kurzů a seminářů. Přesto je zřejmé, že kvalifikační kurzy zaměřené na získávání čekatelské a vůdcovské zkoušky v současnosti zdaleka nestačí pokrýt poptávku účastníků.

Řada kvalifikačních kurzů zaznamenává naplnění všech účastnických míst velmi brzy po spuštění přihlašování. Některé kurzy jsou v situaci, kdy počet náhradníků, tedy nepřijatých zájemců, by dokázal naplnit celý další kurz nebo i několik kurzů. Někteří z těchto nepřijatých zájemců se v roce, kdy se hlásí, bohužel nedostanou ani na jiný kurz. To může působit demotivačně a odradit to nejen od dalších pokusů se na nějaký kurz dostat v budoucnu, ale i od skautského působení obecně.

Kvalifikovaní vedoucí jsou a budou pro fungování oddílů stěžejní. Zájem o vzdělávání, a nejen pro budoucí vedoucí, ale pro všechny, kdo na sobě chtějí pracovat a rozvíjet se, je velkou hodnotou. Bylo by chybou nechat ho bez odezvy.

Dosud jsme přesně nevěděli, jak velký je na kurzech nedostatek kapacit a jak moc jde o dojem podporovaný tím, že zájemci se často hlásí na několik kurzů v jednom roce, ale zúčastní se pouze jednoho z nich – na ostatních kurzech pak mohou vzbuzovat dojem velkého počtu odmítnutých, na které se nedostalo. Ale třeba se na ně dostalo, jen někde jinde.

Aby bylo možné se v problému jistěji orientovat, zavedli jsme v roce 2018 přihlašování na skautské vzdělávací akce přes skautIS. Jako nástroj, který má kurzovním týmům pomáhat s administrativou, a Odboru pro vzdělávání potažmo Výkonné radě má umožnit analyzovat kapacity skautských kurzů a jejich naplněnost. Využívat přihlašování přes skautIS nebylo uloženo týmům kurzů jako povinnost, ale jako výzva ke spolupráci. Postupně přibývalo kurzů, které toto přihlašování využívají. Dnes je to asi 85 % čekatelských a vůdcovských kurzů. Děkujeme jim!

Na základě dat získaných ze skautISu vznikla analýza situace, kterou nyní představujeme skautské veřejnosti. Tato analýza se zaměřuje pouze na kvalifikační zkoušky a kurzy – čekatelské a vůdcovské, nezabývá se např. kapacitami nekvalifikačních kurzů. Samotnou analýzu doplňuje také projekce možného vývoje potřebných kapacit do budoucna.

Z analýzy a projekce očekávatelného vývoje je zřejmé, že kapacity kvalifikačních kurzů jsou a v brzké budoucnosti nadále budou nedostatečné. Členská základna, která potřebuje projít těmito kurzy, narůstá podstatně rychleji než počty nových kurzů. Situace je skutečně vážná a s jejím řešením není možné otálet. Bez rychlé akce se bude už nyní velký nedostatek míst na kurzech dál prohlubovat. Naléhavost situace vnímá shodně Náčelnictvo i Výkonná rada, a řešení vzdělávacích kapacit vidí jako jednu ze zásadních priorit organizace nyní i v dalších letech. Tato výzva se zdaleka netýká jen stávajících vzdělavatelek a vzdělavatelů nebo ústředních orgánů. Její zvládnutí bude vyžadovat zapojení celé organizace, zejména krajů, okresů, ale i větších středisek.

V dalším textu podrobně představujeme provedenou analýzu kapacit a projekci očekávatelného vývoje do budoucna. Dále doplňujeme informace o prvních návrzích na řešení situace. Náčelnictvo a Výkonná rada počítají ale s tím, že budeme v celé organizace hledat další konkrétní řešení, tak abychom dobře vybalancovali udržení kvality a současně navýšení dostupnosti našich kurzů a zkoušek.

Stojíme o to, aby skautská dobrodružství mohlo zažívat co nejvíce kluků a holek. I těch, co dneska skauty ještě nejsou, třeba proto, že se k nám nyní nevejdou.

1 ANALÝZA KAPACIT SKAUTSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ ANEB JAK JSME NA TOM

Metodologie – co a jak jsme analyzovali

Zabývali jsme se čekatelským a vůdcovským vzděláváním, a to jak lesními, tak víkendovými kurzy, včetně samostatných zkoušek. Analyzovali jsme data o přihlašování na kurzy přes skautIS v letech 2018 až 2020, v nichž je pro každé

přihlášení libovolného uchazeče na libovolný čekatelský nebo vůdcovský kurz (či zkoušku) uvedeno, co se s jeho přihláškou stalo – zda byl přijat, umístěn jako náhradník, nepřijat nebo později odhlášen. To nám umožnilo identifikovat situace, kdy se jeden účastník hlásí na více kurzů. Zejména u čekatelských kurzů je poměrně typické, že se např. jeden uchazeč hlásí na tři kurzy, z toho na jednom se dostane pouze mezi náhradníky, na druhém je přijat, ale odhlásí se před jeho začátkem, protože byl přijat i na kurz třetí, kterého se zúčastní.

Data však stále mají určitá slabá místa:

- U kurzů bez přihlašování přes skautIS zpravidla nevidíme nepřijaté uchazeče, protože je kurz do skautISu nedoplní. U těchto kurzů proto počet nepřijatých odhadujeme na základě podobných kurzů (stejněho typu ve stejném roce), které přihlašování přes skautIS používaly.
- Některé kurzy ve skautISu nepotvrzují přijetí účastníků, ti se pak v systému tváří jako neúspěšní uchazeči. Jde o kurzy ještě neukončené nebo o kurzy z období počátku zavádění přihlašování. U kurzů, které v datech vypadají jako zcela nebo téměř prázdné a přitom mají neúspěšné uchazeče, jsme je označili jako *očekávané* a zahrnujeme je do úspěšně přijatých.
- Některé kurzy naopak ve skautISu po skončení přihlašování odhlásí všechny neúspěšné uchazeče, takže to vypadá, že všichni ztratili zájem. U takových kurzů musíme odhadnout ty, kteří se odhlásili z vlastního rozhodnutí, aniž by zároveň byli přijati na jiný kurz (to můžeme odhadnout s relativní jistotou pouze v situacích, kdy byli předtím přijati, nebo se odhlašují z kurzu s nenaplněnou kapacitou), a ty, kteří se odhlásili z důvodu přijetí na jiný kurz. Tyto účastníky do statistik nezahrnujeme.
- Některé kurzy byly v roce 2020 *zrušeny* kvůli epidemiologické situaci. Tato informace byla do analýzy zadána ručně na základě informací Odboru pro vzdělávání.
- V roce 2018 používalo přihlašování přes skautIS méně kurzů, než v roce 2020. Proto jsou data z pozdějších let o něco přesnější než z let dřívějších.

Zájem o kurzy versus kapacita

Z příložené tabulky a grafů zachycujících výsledky přihlašování na kvalifikační kurzy v letech 2018 až 2020 je patrné, že zájem značně převyšuje kapacitu kurzů a dále výrazně roste, zatímco kapacita kurzů se zvyšuje jen pomalu. Problém je výraznější u čekatelských kurzů, jejichž kapacitu by bylo potřeba pro uspokojení poptávky v roce 2020 navýšit o polovinu (při průměrné velikosti současného kurzu jde přibližně o 18 kurzů), vůdcovské kurzy by pak bylo nutno navýšit o třetinu (tedy zhruba o 6 kurzů).

Nedostatečné kapacity zároveň vedou k častějšímu přihlašování jednoho účastníka na více kurzů daného typu (u ČZ se průměrný účastník v roce 2018 přihlašoval na 1,1 kurzu, v roce 2020 již na 1,4 kurzu, výjimkou nebyly ani čtyři paralelní přihlášky), což je patrné i na větším počtu přestupů mezi kurzy (stav *uvolnil*). Obojí přitom týmy kurzů zatěžuje. Nejsilněji jsou tímto zasaženy lesní kurzy, ve větší míře pak ty čekatelské.

V roce 2020 situaci dále mírně zhoršila epidemická situace, kvůli níž byly zrušeny tři čekatelské kurzy, jeden vůdcovský kurz a jedny vůdcovské zkoušky bez kurzu. Nejsou započítány zrušené kurzy, které byly naplánované na přelom kalendářních let 2020 a 2021 (ty se projeví až v příštím roce v datech za rok 2021). Tento jev (doufejme) můžeme pokládat za dočasný, pravděpodobně však přechodně dále zvýší poptávku a tím zhorší úspěšnost v nejbližších letech.

Popsané kategorie účastníků jsme agregovali do čtyř podstatných skupin:

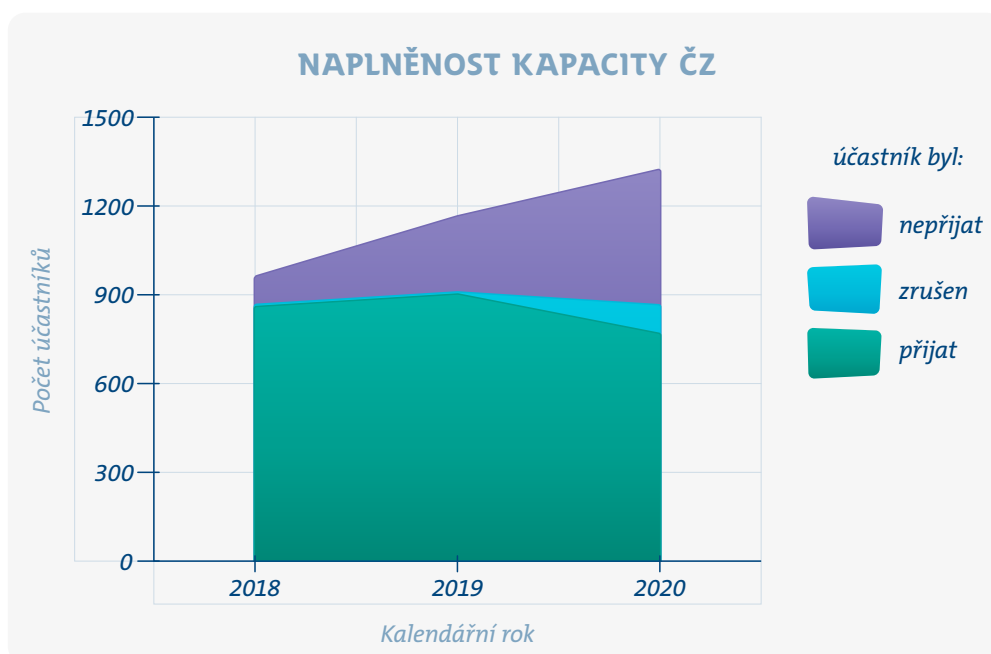
1. Uchazeči, kteří se sami rozhodli svou poptávku stáhnout. Ti sice figurují v datech z přihlašování přes skautIS mezi těmi, kteří se vzdělávacího kurzu nakonec neúčastnili, nepatří ovšem do nenaplněné poptávky. Z následujících výsledných čísel jsou proto vyjmuti (jako by se vůbec nehlásili).
2. Přijetí účastníci. Jedná se především o skutečné účastníky alespoň jednoho kurzu. (Kategorie *přijetí a očekávání*.) Jsou nicméně zahrnuti i ti, kteří se nakonec neúčastnili (např. kvůli nemoci), a ti, kteří neabsolvovali (což je stabilně přibližně 10 % přijatých). V obou případech ale dotyční využívali kapacitu skautského vzdělávání.
3. Nepřijetí účastníci. Zde kromě evidovaných neúspěšných uchazečů zahrnujeme i odhad převisu u kurzů bez přihlašování přes skautIS (tzv. *fantomové*).
4. Účastníci, kterým byl kurz zrušen kvůli pandemii Covid-19. Rok 2020 přinesl novou kategorii. Jedná se o přijaté zájemce, které sice kapacity vzdělávacích akcí dokázaly pokrýt, přesto žádnou akci neprošli, a tudíž se jejich poptávka přesune do dalšího roku. Z hlediska kapacit je ale evidujeme jako úspěšně přijaté.

Úspěšnost přijetí na vzdělávací akce tedy kromě přijatých účastníků zahrnuje i ty, jimž akci zrušila pandemická opatření.

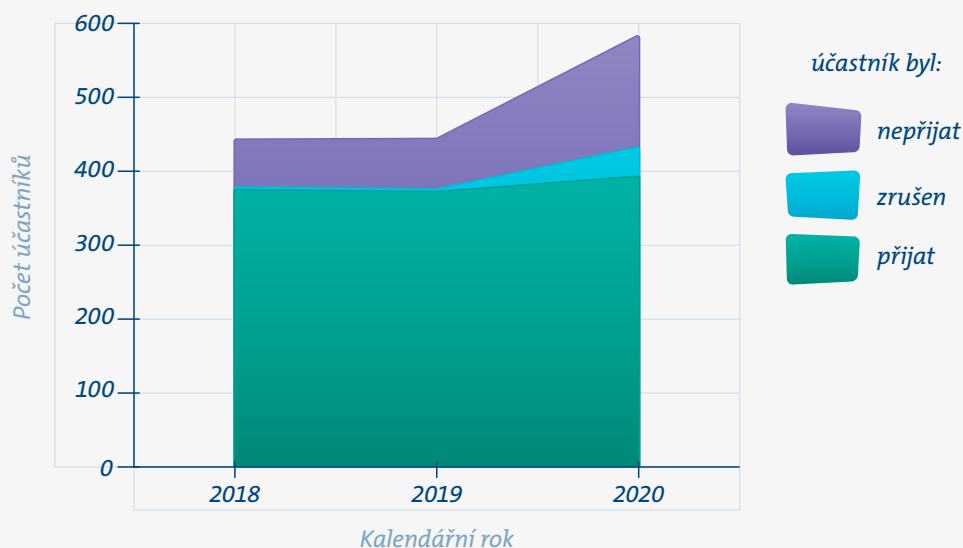
Počty účastníků přijatých, nepřijatých a těch, kterým byl kurz zrušen

Typ vzdělávání	Rok	Kurzů	Přijetí účastníci	Nepřijetí účastníci	Účastníci, kterým byl kurz zrušen	Úspěšnost
VZ, VK, VLK	2018	18	373	68	0	84,6%
	2019	17	370	72	0	83,7%
	2020	17	391	155	36	73,4%
ČZ, ČK, ČLK	2018	34	856	101	0	89,4%
	2019	35	897	264	0	77,3%
	2020	34	766	453	100	65,7%

V počtech uvádíme i samostatné zkoušky bez kurzu. Tato příležitost je spíše výjimečná, ale i tak se podílí na uspokojování zájmu o kvalifikace.

NAPLNĚNOST KAPACITY VZ

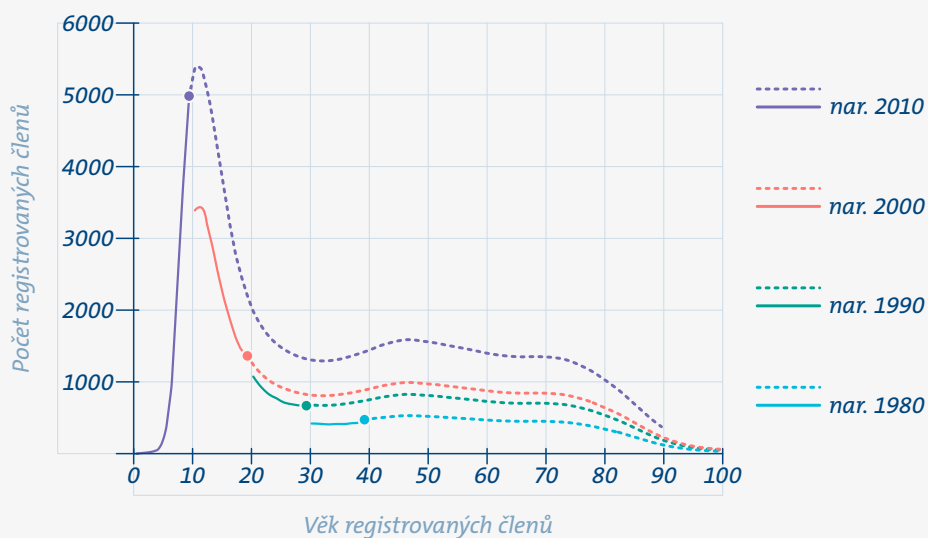
2 PROJEKCE ZÁJMU O SKAUTSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ ANEB CO NÁS ČEKÁ

Metodika – co a jak jsme analyzovali

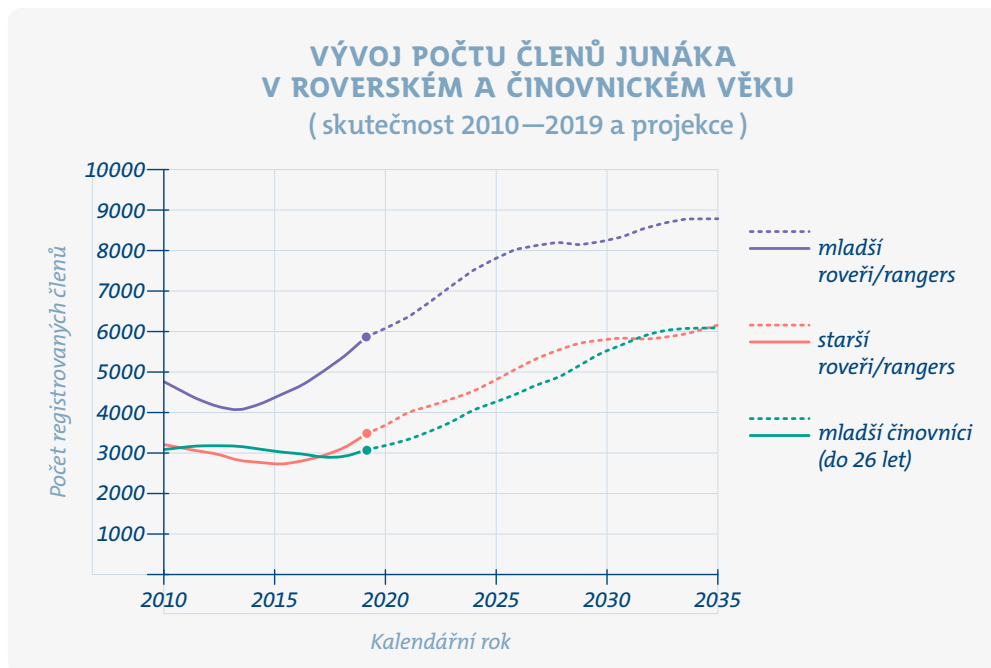
Podkladem pro projekci potřeb kapacit vzdělávacích akcí do budoucna byly počty členů Junáka v jednoletých věkových kohortách. Z vývoje počtů dle registrace od roku 2010 jsme pro každou kohortu odhadli její „životní cyklus“ – kolik členů v každém roce věku přibude (míra vstupu; týká se části „životního cyklu“ zejména do 10 let věku) nebo ubude (míra výstupu; největší je mezi 12. a 30. rokem věku), přičemž míra vstupu je počítána v poměru k populaci ČR a míra výstupu v poměru k počtu členů dané generace v předchozím roce.

Pomocí těchto měř lze snadno zpětně dopočítat vývoj počtu členů v jednotlivých generacích. Následující graf znázorňuje pro ilustraci vývoj čtyř generací: členů narozených v letech 1980, 1990, 2000 a 2010. Červená křivka např. ukazuje počty členů narozených v r. 2000 – kolik jich bylo, když jim bylo 10 let (tedy v r. 2010, od kdy máme dostupná data z registrace), kolik jich je nyní, když jim je 20 let, a kolik jich bude v budoucnu. Skutečné počty dle registrací znázorňuje plná čára, předpokládaný vývoj ukazuje přerušovaná čára.

VÝVOJ POČTU ČLENŮ V GENERACÍCH NAROZENÝCH ROKU 1980, 1990, 2000 A 2010 (skutečnost 2010–2019 a projekce)

Trendy ve vývoji měř vstupu a výstupu (např. v posledních deseti letech se zrychluje přibývání počtu 5–7letých členů – viz „vyšší“ vlna pro generaci nar. 2010 oproti generaci nar. 2000) jsme se zmenšující se intenzitou protáhli 10 let do budoucnosti; ve vzdálenější budoucnosti počítáme s neměnnými měrami vstupu i výstupu. Jinak řečeno předpokládáme, že bude skautské hnutí stále stejně populární (bude se do něj hlásit stejné procento dětí z populace a bude z něj vystupovat stejné procento členů v každém věku). Výsledná projekce odhaduje počty členů Junáka dle věku v nadcházejících desítkách let.

Z projekce počtu členů napříč věkovými skupinami na přiloženém grafu vyplývá, že v současnosti pozorovaný rychlý růst vlčácké/světluškovské a skautské věkové kategorie se z velké části skrz stárnutí těchto členů promítne i do pokračujícího nárůstu starších věkových kategorií – počty roveřů a rangers i mladších činovníků se ve srovnání s rokem 2015 do roku 2030 zdvojnásobí. Tento trend by mohl být narušen pouze výrazným zvýšením odchodovosti (míry výstupu) členů ve starším věku. Tomu však zatím data z registrace nenasvědčují.

Pro přepočtení počtu členů na počet uchazečů o vzdělávání jsme využili poměry získané z dat o přihlašování – počítáme tedy, že podíl členů, kteří se v daném věku budou hlásit na kurz, zůstane do budoucna stejný. Na čekatelské kurzy se podle skutečných údajů z let 2018–2019 hlásí nejvíce 17letých, a to 16,5 % členů v tomto věku. Vůdcovské kurzy mají vrchol v 21 letech, kdy se hlásí 7,6 % členů.

Pro odhad naplnění kapacity kurzů jsme pak pracovali se dvěma scénáři. Základní scénář počítá s tím, že kapacita vzdělávacích akcí bude dostačovat a nebudou se tedy zájemci „přelévat“ do dalších let – to má samozřejmě pro odhad vývoje počtu zájemců zásadní vliv. To by ovšem znamenalo výrazný nárůst současných kapacit. Tento scénář můžeme zároveň považovat za žádoucí stav kapacit, ke kterému bychom potřebovali směřovat.

Alternativní scénář naopak předpokládá, že kapacity vzdělávacího systému zůstanou na stávající úrovni (870 míst pro čekatelskou, 390 pro vůdcovskou úroveň) a část neuspokojené poptávky (předpokládáme polovinu) se vždy přelije do dalšího roku.

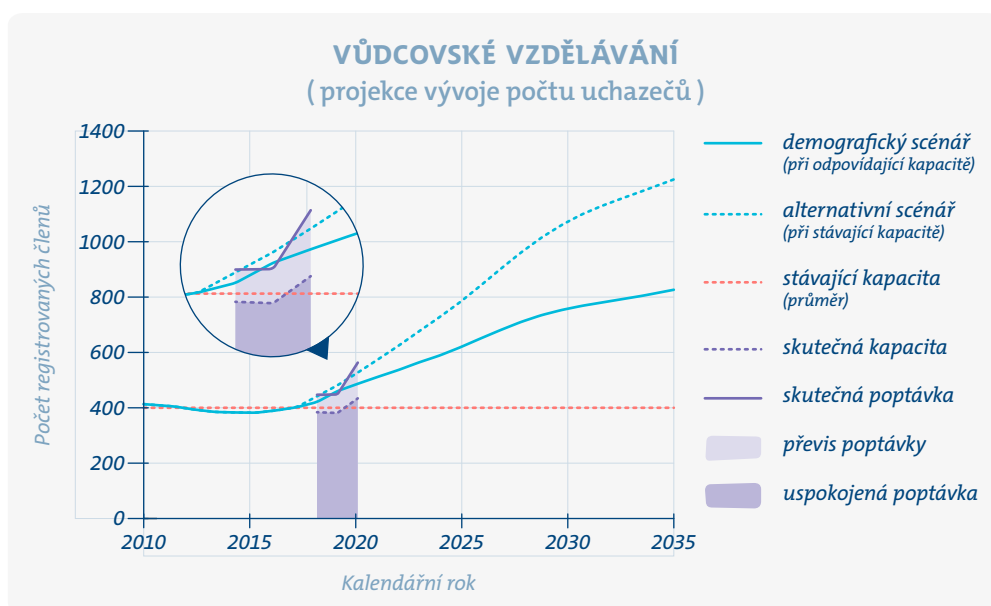
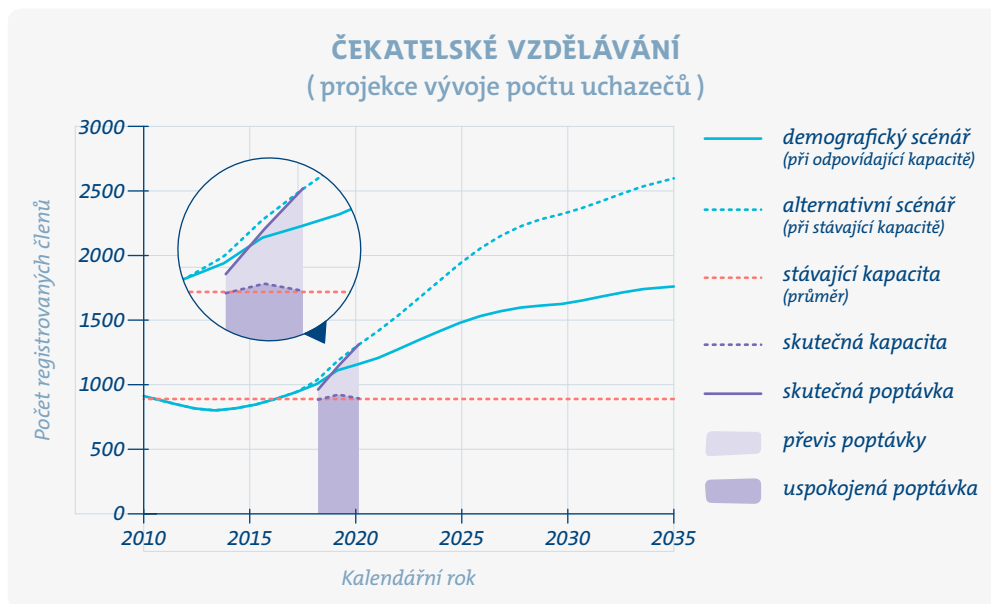
Zjištění – odhad budoucího zájmu o kurzy a jejich kapacity

U čekatelského vzdělávání lze i v základním scénáři (tedy s dostatečnými kapacitami kurzů) očekávat v následujících pěti letech růst o více než 60 zájemců ročně, což odpovídá zhruba dvěma až třema novým kurzům ročně; u vůdcovského

vzdělávání pak přibližně o 30 zájemců každý rok, což odpovídá jednomu novému kurzu ročně.

Současný vývoj ovšem probíhá spíše podle alternativního scénáře, kdy se část neuspokojené poptávky přelévá do dalšího roku; tato situace bude i při rychlé reakci organizace patrně několik let doznívat. Pro vyrovnaní stavu by tedy byl třeba ještě rychlejší růst nových kurzů.

Zároveň projekce nepočítá se zrušenými kurzy v letech 2020/21 kvůli pandemii Covid-19. Lze tedy navíc očekávat po odeznění rizika a zrušení restriktivních opatření skokový nárůst poptávky nenaplněné v těchto letech.

3 ODPOVĚĎ NA SITUACI ANEB CO UDĚLÁME

Aktuální situace i výhled do budoucna jasně ukazují, že stojíme před velkou výzvou, která se dotýká celého Junáka – českého skauta. Také zvládnutí této výzvy je zodpovědností a úkolem pro celou organizaci. Na řešení nebude stačit aktivita ústředí. Jistě bude nezbytné, aby součástí řešení byly všechny organizační úrovně, aby se zapojily kraje, silné okresy, ale i velká střediska. Čeká nás velká spolupráce, kterou nemůžeme odkládat.

Situace je komplexní a Výkonná rada proto chce reagovat mixem různých intervencí, které budou dostupnost vzdělávání podporovat z více stran. Některé záměry směřují k navyšování počtů vzdělavatelů a tím pádem k možnému navyšování počtu kurzů. Jiné záměry počítají s velkokapacitními vzdělávacími akcemi (např. již dříve zmiňovaná Čekatelská akademie pro sto účastníků), které pomohou překlenout kritické období potřebné pro vznik dostatečného počtu nových kurzů.

Přehled prvních projektů a záměrů, které mají přispět k řešení situace, naleznete ve sdíleném dokumentu [Podpora kapacit skautského vzdělávání](#). Hledání řešení ale není vyčerpáné a ukončené. Sbíráme další nápady na projekty, které by situaci pomohly. Podněty je možné doplňovat do stejného dokumentu (do jeho spodní části) nebo posílat na e-mail vzdelavani@skaut.cz.

Budeme rádi, když se s dokumentem seznámíte a když do něj případně doplníte další náměty. Především ale stojíme o vaše aktivní zapojení – rady organizačních jednotek, týmů, i jednotlivců.

Předpokládáme, že řešení situace navyšování vzdělávacích kapacit potrvá několik let. Ale nesmíme s aktivitou otálet. Jen pro představu, kdybychom uvažovali těch 453 nepřijatých zájemců o čekatelský kurz z roku 2020, znamená to 22 nových kurzů po dvaceti účastnících.

Výkonná rada proto vyzývá všechny organizační jednotky, aby začaly přemýšlet o tom, jak by mohly k navyšování vzdělávacích kapacit přispět. Je to naléhavé.